

Prövning i HISHIS1a1– 50 poäng

Prövningsansvar: Anders Larsson (ala) anders.m.larsson@vellinge.se

Rekommenderat läromedel: Epos 1b/ Alla tiders historia
Maxi samt länkar sist i detta dokument

Informationsmöte

Innan prövningen anordnas ett obligatoriskt informationsmöte. Då går du och ansvarig lärare igenom vad som förväntas av dig. Du får information om det centrala innehållet samt kunskapskraven för kursen. Det hittar du också längst bak i detta häfte.

Tid och plats för informationsmötet finns på hemsidan. Det är viktigt att du meddelar ansvarig lärare ifall du inte har möjlighet att närvara vid informationsträffen. Mer information om kursen hittar du på [Skolverkets hemsida](#).

Prövningens innehåll och tillvägagångssätt

Kursen historia testar fem förmågor, nämligen:

1. Fakta- och referenskunskap, 2. Historiemedvetande, 4. Källanalys, samt 5. Historiebruk. Dessa kommer testas vid ett prov, och i två inlämningsuppgifter.

	Vad prövas i de olika delarna?
A. Prov vid skrivnings- tillfället	Testar förmåga 1. Fakta- och referenskunskap 2. Historiemedvetande Du bör läsa på i boken så att du kan visa att du kan följande centrala innehåll: <ul style="list-style-type: none">• Den europeiska epokindelningen utifrån ett kronologiskt perspektiv. Förhistorisk tid, forntiden, antiken, medeltiden, renässansen och upplysningstiden med vissa valda förändringsprocesser och fördjupningar. Problematisering av historiska tidsindelningars beroende av kulturella och politiska förutsättningar utifrån valda områden till exempel varför tidsbegreppet vikingatid infördes i Sverige under 1800-talets slut eller jämförelser med tidsindelningar i någon utomeuropeisk kultursfär som Kina eller Indien.• Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välstånd, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter, jämställdhet, kolonialism, diktaturer, folkmord och konflikter
B. Muntligt	Testar förmåga 4. Källanalys Kalla kriget. Se bifogat dokument.
C. Muntligt	Testar förmåga 5. Historiebruk Bombningarna av Dresden. Se bifogat dokument.

Studieanvisningar för provet

Referenskunskap (sidor i Epos 1b) (Saknas sidor skall du bara kunna placera ut epoken på en tidslinje)

Den förindustriella tiden

Medeltiden

Tidigmodern tid

En ny tid : 1700/ 1800 tal (75- 102)

Revolution och reaktion 1800 tal (105- 113, 150- 152),

Europa erövra världen 1800 talets slut (163- 167, 182- 183, 188- 193)

Världskrigens tid (213-272)

Det kalla kriget (295- 304)

Östblocket (325- 335) Dessa sidor skall också användas till den muntliga delen

1989 års revolution (365- 371) Dessa sidor skall också användas till den muntliga delen

Referenskunskap (sidor i Alla tiders historia Maxi) Saknas sidor skall du bara kunna placera ut epoken på en tidslinje)

Den förindustriella tiden

Medeltiden

Tidigmodern tid

Upplýsningen : 1700 tal

Revolutioner 1700/ 1800 tal (238- 281)

Europa erövrar världen 1800 talets slut (312- 325, 336- 349)

Sverige omkring 1900 (387- 394,)

Världskrigens tid (352- 365, 396- 427, 430- 450)

Det kalla kriget (454- 469,)

Östblocket (484- 495) Dessa sidor skall också användas till den muntliga delen

1989 års revolution (496- 500 , 524- 528)Dessa sidor skall också användas till den muntliga delen

När du läser dessa sidor försök att fokusera på följande:

1. Viktiga epokbegrepp: industriella revolutionen, imperialismen, första världskriget, mellankrigstiden, andra världskriget, kalla kriget, murens fall/ 1989, Modern tid
2. Vad som är utmärkande och typiskt för varje epok samt viktiga händelser och personer.
3. Orsaker till de viktiga händelserna och vilka effekter dessa har fått
4. Hur händelserna påverkar oss idag och hur de kan påverka oss i framtiden

B. Muntlig uppgift 1.

Källanalys: Sverige och judarna mellan 1933- 1945

Här kommer fem svenska källor som handlar perioden 1933-1945 (Tredje riket och andra världskriget. Fokus i källorna är de judiska flyktingarnas situation.

Förberedelse:

Läs källorna. Anteckna i källorna om de kan användas för att kunna säga något situationen under 1933- 1945. Detta kallas relevans eller användbarhet (se rutan). Anteckna i källorna de om de är pålitliga utifrån de källkritiska kriterierna (se rutan)

KÄLLKRITERIER

Efter varje kriterium står ett antal begrepp som man kan använda när man diskuterar kriteriet. Det är inte meningen att man måste använda samtliga, utan bara menat som ett förslag, och ett sätt att konkretisera betygskravet "Begrepp som hör till kriteriet".

RELEVANS/ Användbarhet – Kan källan ge svar på vår fråga? (Förslag på begrepp man kan använda: *tolkningsmöjlighet, källorna kompletterar varandra när det gäller..., källorna motsäger varandra när det gäller... man skulle kunna se detta som ett stöd för... källan ger inget stöd för att säga att..., å andra sidan...*)

Källkritiska kriterier

ÄKTHET – Är källan vad den utger sig för att vara? (Förslag på begrepp man kan använda: *original, bearbetad, översatt...*)

NÄRHET – Hur långt efter händelsen skapades källan? (Förslag på begrepp man kan använda: *samtida, i efterhand, minne, efterhandskonstruktion...*)

BEROENDE – Är det en primärkälla, till exempel en ögonvittnesskildring, eller är källan beroende av andra källor? (Förslag på begrepp man kan använda: *primärkälla, ögonvittnesskildring, kvarleva, sekundärkälla, hörsägen, andrahandsuppgift...*)

TENDENS – Varför har källan tillkommit, och vem ligger bakom den? Vad har den som skapat källan anledning att dölja? Vad har den personen anledning att visa upp eller förstärka? (Förslag på begrepp man kan använda: *syfte, tendensiös, subjektiv, objektiv, vinklat...*)

Muntligt förhör

Du kommer få en uppgift under det muntliga förhöret. Du får fem minuter på dig att gå igenom dina källor och anteckningar i källorna.

Med hjälp av källorna ska du muntligt bedöma och motivera

1. Vilka källor som är användbara/ relevanta för att svara på uppgiften
2. Hur pålitliga källorna är för att svara på uppgiften (Använd gärna de källkritiska kriterierna)

3 Svara på uppgiften med hjälp av källorna och kunskaper du har om perioden 1933- 1945

Källa 1	Wikipedia Hämtad 2025 03 31	 WIKIPEDIA Den fria encyklopedin
---------	-----------------------------------	---

Flyktingströmmarna och Sveriges insats

Eftersom Sverige var det enda landet i Nordeuropa som inte var ockuperat eller officiellt krigförande, sökte sig många människor från grannländerna till Sverige. Dessa uppgick till mer än 120 000, som civilförsvaret fick i uppgift att ta hand om. Den största gruppen, kring 50 000, var norrmän. I samband med Fortsättningskrigets slut kom 48 500 flyktingar från Finland

Flyktingmottagande före 1943]

Åren 1933–39 hade cirka 300 000 judar flytt Tyskland. Vid krigsutbrottet hade Sverige släppt in omkring 5 000 flyktingar, varav cirka 3 000 judar. Sverige tog emot färre flyktingar än till exempel England, Frankrike, Holland och Belgien, även relativt sett.

Regeringen Hansson II hade i februari 1939, av hänsyn till den allmänna opinionen, sett sig tvungen att avvisa judiska intellektuella flyktingar. Härvid spelade resolutioner vid Uppsala universitet, Stockholms högskola och Lunds universitet en avgörande roll. Studenterna hänvisade till arbetslösheten bland akademikerna. Men det rådde också en ganska allmän enighet bland det svenska folket om att en större invandring av judar inte var önskvärd. Man ansåg att integrering skulle bli svår och det höjdes röster som varnade för att följden kunde bli utbrott av antisemitism .

Den 22 februari 1939 beslutade Första kammaren i riksdagen att för budgetåret 1938/39 lägga till 500 000 kronor till flyktingars uppehälle, beredande av yrkesutbildning i vissa fall, samt avresa från Sverige.

I september 1939 utfärdades i Sverige viseringstvång för alla utomnordiska utlänningar, men redan 1938 hade svenska utrikesdepartementet meddelat viseringsmyndigheterna att tyska judar tillhörde den grupp som Sverige inte ville släppa in i landet. I början av hösten 1938 framförde svenska utrikesdepartementet önskemål att särskilja judars pass från övriga tyskars pass. Sverige hotade med att införa viseringstvång för alla tyska medborgare om man inte kunde särskilja de icke-önskvärda. Tyskland stämplade då ett rött "J" i tyska judars pass, de så kallade "J-passen" så att man lättare skulle kunna avvisa dem vid gränsen.

Invandringen från Tyskland sjönk till ett minimum.

Kriget och insikten om allvarliga förföljelser av judar ändrade situationen.

Hösten 1942 lyckades ungefär 500 norska judar fly till Sverige.

Flyktingmottagande 1943 och senare

Först när krigslyckan för Nazityskland hade vänt lades den svenska flyktingpolitiken om och man tog exempelvis emot norska och danska judar.¹ Mot krigsslutet tog Sverige emot hundratusentals flyktingar.

Under hösten 1943 kom ca 10 000 flyktingar över Öresund. En särskild flyktinggrupp utgjorde de 30 000 personer från de baltiska staterna Estland, Lettland och Litauen som efter kriget inte kunde återvända. Många av dessa utvandrade vidare till Nordamerika.

Under 1943 tog Sverige emot nästan samtliga av Danmarks 8 000 judar. Vid upplösningen av den danska regeringen under sommaren 1943 hade de tyska myndigheter beslutat att deportera den dansk-judiska befolkningen till koncentrationsläger. Nästan samtliga judar, över 7 500, transporterades framgångsrikt över Öresund i en omfattande räddningsinsats. Väl i Sverige gavs

de asyl och togs om hand. Många kom att stanna i Sverige efter kriget.

Aktionerna möjliggjordes av Sveriges neutralitet.

Neutraliteten gjorde det även möjligt för Sverige att få tillgång till Tyskland,

något som inte bara var användbart för Sverige utan även för de allierade.

Kung Gustaf V försökte använda sina diplomatiska kontakter med tyska

diplomater för att övertyga dem om att behandla judarna mer humant,

kungens korrespondens visar dock att försöken hade liten framgång.

Greve Folke Bernadotte lyckades kommunicera med den tyska regeringen och

föra tillbaka information till Sverige, i likhet med andra diplomater. Bernadotte

var ledare för en svensk expedition som räddade 15 000 fångar från

koncentrationslägren, inklusive många judar. Med hjälp av de vita

bussarna räddades skandinaver och andra nationaliteter från

koncentrationslägren i de tyskkontrollerade områdena av svenska staten och

det svenska Röda Korset i mars och april 1945. En annan svensk diplomat som

arbetade för samma mål var Raoul Wallenberg, som kan ha lyckats rädda

upptill 100 000 ungerska judar .

De norska och danska flyktingkontoren hade hand om flyktingarnas kulturella,

sociala och ekonomiska förhållanden. Danmark täckte utgifterna med en kredit

och den Norska exilregeringen i London täckte kostnaderna för normännen.

Efter kriget sände Sverige omkring en miljard svenska kronor i bistånd till

grannländerna för att hjälpa dem att hämta sig från förstörelse som orsakats

under kriget. Biståndssumman motsvarar ungefär 18,8 miljarder kronor i 2009

års penningvärde.

Berlins judebutiker förstörda.

**Värden för många millioner spolierades
hänsynslöst medan polisen lyste
med sin frånvaro.**

□ BERLIN, den 10. (SDS:s korrespondent.) Med fruktansvärd energi igångsattes natten till i dag i hela Tyskland en välorganiserad förstörelseaktion, som riktades mot judarnas butiker och tempel. Man torde i

Med fruktansvärd energi igångsattes natten till i dag i hela Tyskland en välorganiserad förstörelseaktion som riktades mot judarnas butiker och tempel. Man torde i kväll kunna slå fast att med ytterst få icke avsedda undantag samtliga judiska butiker i Tyskland ödelagts och samtliga synagogor satts i brand eller i få fall spolierats på andra sätt. I Berlin finns knappast en enda judisk affär och intet judiskt kafé som icke varit utsatt för aktionen. I de tolv synagogorna i staden anlades under nattens lopp mordbrand, varigenom byggnadernas inredning helt eller delvis förstördes. Förhållandena är det samma i Potsdam, Eberswalde, Kotbus, Brandbrug och andra orter i huvudstadens närhet.

Rapporter av motsvarande innehåll ha ingått från alla dela av Tredje riket, brinnande synagogor och sönderslagna affärsinredningar och lager. I Synnerhet Wien har förstörelselustan rasat med våldsamt kraft. (...)

Värden för många millioner mark ha gått till spillo, emedan de tillhörde judar, under det tyska folket dagligen påminnes om sin plikt att spara på staniol, tandkrämstuber och papper.

Judiska personer torde vanligen ha skonats

Man kan sannolikt räkna med, att misshandel av judar i sammanhang med angreppen mot deras egendom förekommit. Flera judiska självmord äro kända. Men betecknande för nattens och dagens vilda uppträdande är, att judarnas personer i regel icke varit föremål för samma uppmärksamhet som deras tillhörigheter, och att stölder av de judiska affärernas varor endast i mycket liten omfattning ägt rum. Emellertid ha judarna givetvisansett sig böra räkna med fara för sina liv eller sin hälsa och ha därför knappast syntstill i Berlin. Man har då och då kunnat iakttaga hyrbilar med judar samman krupna långt in i hörnen.

Att man har haft att göra med en på förhand planerad och organiserad aktion framgick av upprepade iakttagelser. Hela dagen idag har förstörelsen pågått i Berlin. Grupper av unga män i tjuugoårsåldern, utrustade med stänger och metallrör, en del välklädda, de flesta med tämligen sluskigt utseende, marscherade från den ena judiska affären till den andra och slog omsorgsfullt sönder allt. De utförde en bestämd uppgift.

Allmänheten deltog inte i deras sällsamma verksamhet. Människorna skockade sig i stora skaror kring varje plats där vandalismen demonstrerades. Alla voro naturligtvis nyfikna, några roade men ytterst få tycktes tilltalade av det underliga skådespelet. Fram emot kvällen hade man intrycket, att de besinningsfulla berlinarna gingo omkring i sin stad fyllda av skamskänsla. Under deras fötter knastrade glasskärvorna från de sönderslagna skytfönstren.

Polisen såg på men vägrade ingripa

Det mest påfallande beviset för planmässigheten i den hittills största förevisningen av vulgärantisemitismen i Tyskland lämnade av berlinpolisen, som var som så gott som försvunnen. Man har aldrig i Berlin under en dag full av gatuppträden sett så få

poliserna som idag. I de mest utsatta delarna av staden voro de i det närmaste osynliga. Framför den av brand förstörda synagogan i Wilmersdorf, en stor, röd tegelbyggnad, vars takresning störtade in, stodo ett par konstaplar, som inte hindrade utan vänligt betraktade en skara tioåriga pojkar, när de bröto upp stenläggningen för att slå sönder de återstående hela fönsterrutorna. Frågade man poliserna varför de ej ingrepp fick man intet svar.

Räkningar och möbler kastades hänsynslöst

I de judiska konfektionskvarteren i den inre delen av Berlin var situationen på torsdagseftermiddagen fullkomligt otrolig. Från andra, tredje och till och med femte våningen kastades genom fönstren de judiska firmornas möbler ned på gatan. Stora staplar räkningar och dokument togos ur kontorsskåpen och slungades ut i luften. De skänkte sig som i moln över åskådarna på gatan som tedde sig som en Newyorkgata då en eller annan berömd man håller sitt intåg i et regn av serpentiner.

(...)

Polisens intresse gällde främst trafiken

Först vid sjutiden på torsdagskvällen började långsamt polisen ingripa men intresserade sig inte för de härjande vandalerna utan för trafikförhållandena, undanröjningen av glas och inredningspillror, etc.

Vid den tiden hade man tydligen fått klart för sig att d:r Goebbels ansåg, att aktionen pågått länge nog. Omkring klockan halv fem fick propagandaministeriet meddelande om ett upprop, som utfärdats av ministern, vilken tillsammans med så gott som samtliga Tysklands ledande män befinner sig i München. D:r Goebbels riktade i sitt upprop "en sträng uppmaning till hela befolkningen att genast avstå från alla vidare demonstrationer och aktioner mot judenheten av vilken art de vara må". Vid denna tid hade aktionen pågått i tolv timmar. D:r Goebbels förklarade, att "det definitiva svaret på de judiska attentatet i Paris skall meddelas judenheten genom lagar, respektive förordningar".

De tyska judarna läge kan inte bli sämre

Härav framgår att regeringen beslutat ånyo att ingripa mot judarna med lagliga åtgärder. Aktionen idag var alltigenom olaglig. Emellertid kan man fr. o. m. ikväll konstatera, att de tyska judarnas läge inte gärna kan bli sämre än det är. Det är ju inte sannolikt, att de efter torsdagens erfarenheter vilja fortsätta sin affärsverksamhet. Inkomstmöjligheter inom andra yrken stå dem ej öppna utanför den egna rasens begränsade rum.

Man kunde idag i politiska kretsar i Berlin inte få något svar på frågan hur det nu överhuvud skall gå med judarna, men man menar att ett stort socialt problem kvarstår, när det gäller hur den judiska befolkningen skall livnäras. Den nationalsocialistiska välfärdsorganisationen torde få ingripa i de mest hopplösa fallen. Att judarna icke ha någon möjlighet att försvara sig ligger i öppen dag och framgår ytterligare därav, att varje jude, som hädanefter innehar vapen, omedelbart dömes till tjugooårs skyddshäkte. Det är första gången man hotar men koncentrationsläger, straff av fastställd längd.

MÅNGA UTBLOTTADE JUDISKA FLYKTINGAR TILL SVERIGE.

Omfattande hjälparbete igångsatt, fyllgängliga utrymmen överbelagda.

Med stor medkänsla ha svenskarna mottagit budskapet om det öde om övergått de danska judarna och den ström av flyktingar, som under de senaste dygnet tagit sig i land på skilda platser vid skånska kusten, ha tagits om hand på bästa sätt.

Det är såväl myndigheterna som olika hjälporganisationer som mobiliserats för detta arbete, och alla krafter ha satts till för att bringa snabb och effektiv hjälp.

Med mycket förslagenhet och i ren förtvivlan ha många gripit till flykt till Sverige som en sista utväg och

judar i alla åldrar vistas nu på skilda håll i Skåne i avvaktan på de åtgärder som de svenska myndigheterna och enskilda kunna vidta för att hjälpa dem till rätta.

Många av flyktingarna ha måst klädas upp från topp till tå av hjälporganisationerna då de i närheten av den svenska kusten kastat av sig kläderna och simmande tagit sig i land och andra ha lidit mycket svårt under den tid de hållit sig dolda på otillgängliga platser ofta under upplagda båtar och i skjul och ha praktiskt taget levat som jagade djur.

Många äro alldeles utblottade, de måst offra nästan fantastiska summor för att få en möjlighet att komma över och därför måst sälja alla sina ägodelar för att kunna betala.

Flyktingarna äro i alla åldrar men huvudsakligast yngre då de äldre inte tillräckligt snabbt ha kunnat dra sig undan. Den yngsta hittills är tre månader och den äldste 75 år.

Hjälpbehovet är mycket stort och den stora frivilliga arbetskraft som är sysselsatt med hjälparbetet har stora svårigheter att bemästra. Men man är glad för varje människa man kan räcka en hjälpande hand och man är också övertygad att allmänhetens bistånd inte skall utebli.(---)

(Nyhetsartikel, renskriven av Anders Larsson
2025 03 31)

Danmarks judar
röna nu sampta öde som deras ras-
fränder i övriga av tyskarna oc-
kuperade länder. De ha sålunda

skiljts från allt deltagande i det
offentliga livet och börjat häktas för att
gå ovissa öden till mötet, sannolikt
utanför Danmark.

Nyheten härom var härom väntad. Den
kommer givetvis att starkt uppröra
känslorna överallt där man - såsom i
Sverige - har en annan och mera
mänsklig syn på denna rasfråga än i
Tyskland.

Därför hälsar man också i vårt land med
tillfredställelse att den svenska
regeringen erbjudit sig i Berlin att i
Sverige ta hand om Danmarks omkring
6000 judar.

Demarchen avser givetvis tiden till dess
normala och fredliga förhållanden åter
inträda. Likaledes kan förutsättas att
omhändertagandet av dessa judar inte
avser deras införlivning med svenskt
näringsliv. De skulle m.a.o. vara att
betrakta som Sveriges gäster tills kriget är
slut.

Demarchen förestavas sålunda av rent
mänskliga hänsyn och är att betrakta som
en akt vår humanitära livssyn.

De materiella offer som erbjudandet
innehåller torde vårt folk överlag vara villigt
att bära

Ledare i Skånska Dagbladet 4 oktober 1943
(Renskrivet av Anders Larsson 205 03 31)

Agne fick medaljer och Tack
från danskarna efter att ha
hjälpt flyktingar över till Sverige
under kriget.

Den Danske Hjelpefottille

og

Dansk-Svensk Sjøroveritjænst A.-B.

beder

Hr. *Lots Agne Mårtensson*

modtage en hjertelig Tak for Samarbejdet i 1944-1945

MARINEMINISTERIET.

København K., den 21. December 1945.
Sankt Annegade 15.
Tlf. Central 1620.

Brev A. N° 1873
Journal A. N° 49/1945.
(Bedees anført ved Besvarelser.)

Til

Hr. Lots Mårtensson.

Falsterbo.

Det danske Marineministerium beder herved Hr. Lotsen modtage vedlagte Erindringsgave som Udtryk for Ministeriets store Paakendelse af de udmærkede Tjenester og den Bistand, som De personligt ydede danske Myndigheder og Personer, der varetog Arbejdet med illegal Transport af Personer, Vaaben og andet Materiel mellem Sverrig og Danmark i Tiden 1943-1945.

F.H.

Vlad.

Källa 5	Populär Historia 2023 10 12
<p>Judehatet kom före judarna Antisemitismen har en lång historia i Sverige, faktiskt längre än det funnits judar i landet. Text — Sverker Oredsson 12 oktober 2023</p> <p>I en lång artikel i Populär historia beskriver Sverker Oredsson antisemitismen i Sverige. (Utdrag som handlar om perioden 1927 - 1945)</p>	
<p>Utlänningslag 1927 En generell utlänningslag fick Sverige först år 1927. En person som drev på denna lagstiftning var byråchefen Otto Järte vid Socialstyrelsen. Han var ansvarig för frågor om utländsk arbetskraft och hade en intressant partipolitisk bakgrund. Han hade varit socialdemokrat men uteslutits ur partiet därför att han tillsammans med några andra pläderat för en svensk uppslutning på tysk sida i världskriget. I stället blev han en av högerens ledande politiker och ideologer och aktiv skribent i Svenska Dagbladet. Han framhöll att viseringstvång gav skydd mot rasblandning. "Från Östeuropas ghetton skulle det eljest ha strömmat in så många element av mindre önskvärd beskaffenhet att det även ur rasbiologisk synpunkt skulle ha varit synnerligen riskabelt att öppna dörrarna för en dylik invasion." Inom den diplomatiska världen hade Järte starkt stöd från Torsten Undén, Sveriges representant i Riga och Östens storebror. Det som Torsten Undén i första hand såg som hotfullt var en stor judisk invasion, och han trodde att Sverige skulle få ta emot 160 000 östjudar bara från Lettland, om viseringstvånget slopades. Givetvis fanns det vid sidan av dagsaktuell antisemitism också sådana känslor med månghundraåriga traditioner. Ett litet vardagsexempel ger Per Wästberg i boken <i>Det judiska Stockholm</i>. När Axel Hirsch och Hugo Geber började i Beskowska skolan 1888, förmanade lärarinnan klassen: "I morgon kommer vi att få två nya kamrater. Det är ett par små judegossar. Nu ber jag er att försöka vara snälla mot dem och försöka glömma att deras förfäder korsfäste vår Frälsare."</p> <p>Samfundet Manhem Vissa uttryck för antisemitism som ovan citerats är förvisso grova, men det fanns värre exempel i den politiska undervegetationen. Elof Eriksson, som försökte vara ideolog för den politiska bonderörelse som startade vid tiden för första världskriget, var extrem antisemit. Även i Samfundet Manhem, som bildades 1934 och hade C E Carlberg som ledare och finansär, var antisemitismen en mycket viktig beståndsdel. Nazisternas maktövertagande i Tyskland 1933 syntes för en del vara en klarsignal att nu kunde antisemitism vara rumsren även i Sverige. När pedagogen David Katz med tyskjudiskt ursprung 1937 skulle installeras som professor i Stockholm, delade Lindholmsnazister ut flygblad mot bland andra ecklesiastikministern, regeringen och Stockholms högskola.</p> <p>Protester mot judisk invandring I februari 1939 – alltså efter Kristallnatten – protesterade sex organisationer, bland dem Speceri- och viktualiehandelns expeditförening samt Svenska småföretagares riksförbund, mot att flyktingar kom till Sverige. De pekade på "nödvändigheten av att i största möjliga utsträckning begränsa tillströmningen av främmande undersåtar, i synnerhet judar, till vårt land". Det framhölls i skrivelsen att judarna ofta använde "metoder i sin handel och vandel som endast kunna verka neddragande på den svenska affärsmoralen och förstöra svensk medborgaranda i allmänhet". Skrivelsen underströk "det ur raspolitisk synpunkt fördärvbringande att på dylikt sätt uppblanda den nordiska folkstammen".</p>	

Ungefär samtidigt hände det för första och hittills enda gången att en riksdagsledamot karakteriserade sig själv som antisemit. Det var bondeförbundaren Otto Wallén, som berättade att han under tio år studerat förhållandena i Centraleuropa, och han visste att "den asiatiska folkstammen" inte passade "i sällskap med vår hyggliga svenska folkstam". Anledningen till debatten i riksdagen var att regeringen föreslagit ett anslag på 500 000 kronor till flyktingars uppehälle och yrkesutbildning. Dittills hade flyktingar enbart fått hjälp från privat håll för att klara sitt uppehälle.

Studenter mot rasblandning

Vid samma tid sade landets största studentkårer med stora majoriteter nej till att Sverige skulle ta emot tio tyskjudiska läkare. Man hänvisade till arbetsituationen för nyutexaminerade svenska läkare, men en av de främsta tillskyndarna till uppsalabelslutet, Arvid Fredborg, menade också att "Sveriges relativa rasliga homogenitet var ett värde att bevara". I Lund lade man till meningen: "I anslutning härtill vilja vi emellertid framhålla, att en invandring, som medför, att främmande element upptagas i vårt folk framstår för oss som skadlig och för framtiden oförsvarbar."

Antisemitism kunde märkas på alla nivåer i samhället. Torsten Undén, nu minister vid beskickningen i Budapest, menade att de antijudiska lagar som införts i Ungern 1938 bar judarna själva skulden till. De hindrade de kristna att avancera då de hade makten inom industri, handel och på finansområdet. Folke Malmar, minister i Prag, ansåg i början av 1939, alltså då Tyskland tagit Sudetområdet, att Sverige inte kunde ta emot några judar, därför att de under 2 000 år aldrig tillåtit sig att bli assimilerade.

Raoul Wallenberg och Folke Bernadotte

Successivt blev det klart för den svenska opinionen vad som höll på att ske ute i Europa. Svenskarna blev oerhört upprörda vid adventstid 1942, då fartyget Donau gick utanför den svenska kusten med 750 norska judar ombord på väg till koncentrationsläger och död. Ett knappt år senare deklarerade den svenska regeringen att alla danska judar var välkomna till Sverige, och flertalet lyckades också ta sig över Öresund. Raoul Wallenbergs och hela den svenska legationens insatser år 1944 i Budapest till förmån för de ungerska judarna tillhör andra världskrigets ljuspunkter.

[Folke Bernadotte](#) med "de vita bussarna" skulle i världskrigets slutskede i första hand rädda skandinaver i de tyska lägren. Men under arbetets gång utvidgades uppgiften och många också från andra länder räddades. Drygt 6 000 av de räddade har bedömts vara judar.

C. Muntlig uppgift 2.

Förintelsemonumentet i Berlin

De sju historiebruken

Vetenskapligt historiebruk: Det är det som historievetenskapen bör arbeta med. Vetenskapligt historiebruk använder sig av vetenskapliga metoder, såsom källkritik, och strävar efter att förmedla sanningen. Den utmärks av en villighet att ändra sin tolkning om ny information framkommer. De vanligaste användarna är historiker och historielärare.

Existentiellt historiebruk: Historia kan användas för att förstärka en identitet, t ex en nationstillhörighet eller etnicitet, och skapa en vi-känsla i en grupp. Det kan vara släktforskning, dagböcker eller samtal med äldre familjemedlemmar. Det existentiella historiebruket blir ofta tydligast när det handlar just om historiska övergrepp mot folkgrupper: dessa erfarenheter svetsar samman den utsatta folkgruppen ännu mer.

Moraliskt historiebruk: Det moraliska historiebruket handlar om att granska och kritisera, och lyfta fram begångna orättvisor och utsatta grupper. Funktionen är att ifrågasätta vissa versioner av historia och belysa andra, ofta med målet att återupprätta någon eller några som drabbats av orättvisor. Syftet kan också vara att kritisera den som man uppfattar har makten i samhället. Ett bra exempel på moraliskt historiebruk är när journalisten Maciej Zaremba i slutet av 1990-talet lyfte fram den svenska statens steriliseringspolitik 1934-75 under beteckningen "tvångssteriliseringar".. Ett annat exempel är att lyfta fram grupper som inte fått plats i traditionell historia, såsom kvinnor, samer och invandrare.

Ideologiskt historiebruk: Ideologiskt historiebruk går ut på att man lyfter fram historia som stärker eller legitimerar den ideologi man själv står för, eller kritiserar och ifrågasätter andras ideologi. Funktionen är att legitimera den egna ideologin eller de beslut man fattat, eller att ifrågasätta motståndares beslut. Man snyggas till och väljer ut historia för sin egen vinning. Ofta är urvalet ensidigt och förvrängt till ens egen fördel. Ideologiskt historiebruk är väldigt vanligt. Ett klassiskt exempel är hur Adolf Hitler använde historien för att legitimera krig och etnisk rensning.

Politisk-pedagogiskt historiebruk: Det politisk-pedagogiska historiebruket handlar om att jämföra historiska händelser med nutiden och på så vis förklara dem. Politiskt gör en sådan jämförelse för att legitimera eller kritisera beslut. I västerländsk politik är det ofta populärt att jämföra med Hitler. Den här typen av jämförelser kan också användas i pedagogiskt (undervisande) syfte, för att vi ska lära oss att fatta beslut utifrån historiskt "likadana" situationer som vi befinner oss i nu. Det typiska för politisk-pedagogiskt historiebruk är att likheterna mellan historia och nutid överbetonas, och man fäster inte så stor vikt vid skillnaderna.

Kommersiellt historiebruk: Det här handlar om att använda historia för att sälja produkter. Det mest uppenbara exemplet är att sälja turistsouvenirer med historisk anknytning, t ex plastversioner av vikingahjälmar. Men även bruk av historia i film och dataspel kan klassas som kommersiellt: människor lockas av möjligheten att få uppleva det förflutna på ett lättillgängligt och engagerande sätt, och köper dataspel/biljetter till filmen.

Icke-bruk av historia: Att inte använda historia, även om det är motiverat, kan klassas som ett "icke-bruk" av historia. Icke-bruket är en slags specialvariant av ideologiskt historiebruk, men man väljer att inte använda historia för att legitimera sitt samhälle eller sin ideologi, kanske för att det finns för stora problem med den faktiska historien. I Sverige på 1960- och 70-talen var det här ett vanligt historiebruk inom den socialdemokratiska ledningen: Sveriges historia sågs som mörk och dyster, och därför vill man inte koppla ihop den moderna staten med historien. Istället betonade man framtiden.

Uppgift

Här redogör du muntligt. Du får ha anteckningar med dig, men inte läsa upp hela texter.

1. På bilden ser du Förintelsemonumentet i Berlin.
 - a. Redogör för vad förintelsen var och vilka orsaker som ligger bakom folkmordet
 - b. Redogör om bakgrunden till att monumentet byggdes.
2. Vilka typer av historiebruk används förekommer när man bygger ett monument som detta? (Se listan på föregående sida)
3. Tag ställning vad du själv anser om hur historien brukas i ett monument som detta! Motivera med fakta och åsikter från historia och nutid. Använd gärna typer av historiebruk till argumentationen

Förintelsemonumentet i Berlin (Holocaustmemorial)

	E	C	A
<p>CENTRALT INNEHÅLL. Fakta, historiemedvetande, teori och begrepp.</p> <p>Den europeiska epokindelningen utifrån ett kronologiskt perspektiv. Förhistorisk tid, forntiden, antiken, medeltiden, renässansen och upplysningstiden med vissa fördjupningar. Problematisering av historiska tidsindelningars beroende av kulturella och politiska förutsättningar utifrån valda områden till exempel varför tidsbegreppet vikingatid infördes i Sverige under 1800-talets slut eller jämförelser med tidsindelningar i någon utomeuropeisk kultur.</p> <p>Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen i Sverige och globalt samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välbefinnande, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter, jämställdhet, men också kolonialism, diktaturer, folkmord, konflikter och ökat resursutnyttjande. Långsiktiga historiska perspektiv på förändrade maktförhållanden och olika historiska förklaringar till dem.</p> <p>Olika historiska frågeställningar och förklaringar kring långsiktiga historiska förändringsprocesser som speglar både kontinuitet och förändring, till exempel befolkningsutveckling, statsbildning, jordbrukets utveckling och olika syn på människors värde, på makt och på könsroller.</p>			
<p>1. Fakta- och referenskunskap.</p> <p>a. Redogör för tidsperioder, förändringsprocesser, händelser och personer.</p> <p>b. Orsaker, konsekvenser, betydelse. Olika tolkningar.</p>	<p>redogör översiktligt</p>	<p>redogör utförligt</p> <p>jämför tolkningarna, förordar en av dem, motiverar med enkla omdömen</p>	<p>redogör utförligt och nyanserat</p> <p>motiverar med nyanserade omdömen</p>
<p>2. Historiemedvetande.</p> <p>a. Ser samband mellan skeenden i det förflutna och förhållanden i nutiden.</p> <p>b. Drar slutsatser om vad skeenden i det förflutna och förhållanden i nutiden kan ha för betydelse för framtiden.</p>	<p>ger enkla exempel, förklarar översiktligt</p> <p>drar enkla slutsatser</p>	<p>ger enkla exempel, förklarar utförligt</p> <p>drar välgrundade slutsatser</p>	<p>ger komplexa exempel, förklarar utförligt och nyanserat</p> <p>drar välgrundade och nyanserade slutsatser</p>
<p>3. Teori och begrepp.</p> <p>Ingår inte i kurs 1a1</p>			

CENTRALT INNEHÅLL. Källor.			
<p>Historiskt källmaterial som speglar människors roll i politiska konflikter, kulturella förändringar eller kvinnors och mäns försök att förändra sin egen eller andras situation. Olika perspektiv utifrån till exempel social bakgrund, etnicitet, generation, kön och sexualitet.</p> <p>Kritisk granskning, tolkning och användning av olika slags källmaterial utifrån källkritiska kriterier och metoder.</p>			
4. Källor.			
<p>a. Kan söka, granska och tolka källmaterial för att besvara frågor om historiska skeenden.</p> <p>b. Gör reflektioner över materialets relevans</p>	<p>med viss säkerhet</p> <p>gör enkla reflektioner</p> <p>utgår från något källkritiskt kriterium</p>	<p>med viss säkerhet</p> <p>gör välgrundade reflektioner</p> <p>utgår från källkritiska metoder värderar med enkla omdömen olika tolkningsmöjligheter</p>	<p>med säkerhet</p> <p>gör välgrundade och nyanserade reflektioner</p> <p>utgår från källkritiska metoder värderar med nyanserade omdömen olika tolkningsmöjligheter</p>
CENTRALT INNEHÅLL. Historiebruk.			
<p>Hur individer och grupper använt historia i vardagsliv, samhällsliv och politik. Betydelsen av historia i formandet av identiteter, till exempel olika föreställningar om gemensamma kulturarv, och som medel för påverkan i aktuella konflikter.</p>			
5. Historiebruk.			
<p>a. Redogör för några historiska skeenden och händelser som har använts på olika sätt Förklarar varför de har använts olika.</p> <p>b. Ger några exempel på olika sätt att använda historia. Värderar deras betydelse för nutida skeenden och händelser.</p>	<p>redogör översiktligt</p> <p>värderar med enkla omdömen</p>	<p>redogör utförligt</p> <p>värderar med enkla omdömen</p>	<p>redogör utförligt och nyanserat</p> <p>värderar med nyanserade omdömen</p>

Filmlänkar till Anders Larssons Youtubefilmer i historia
Fakta
Historiemedvetande
Begrepp
Antiken
https://www.youtube.com/watch?v=f_GUPOZSRb4
https://www.youtube.com/watch?v=8QryxRrIPRU
Medeltiden
https://www.youtube.com/watch?v=WMbHlv2Mrco
1500- 1700 tal
https://www.youtube.com/watch?v=elujZtQkvz8
https://www.youtube.com/watch?v=DjkZ7-qGvUw
https://www.youtube.com/watch?v=XCfqDAFMsOA
https://www.youtube.com/watch?v=JKmw8wEvp7w
Revolutioner 1700- 1800
Upplysningen: https://www.youtube.com/watch?v=t7W-wV6zTBY
USA 1700 tal: https://www.youtube.com/watch?v=34fJePOla1k&t=622s
Industriella revolutionen: https://www.youtube.com/watch?v=abevQ_gHzGQ
Franska revolutionen: https://www.youtube.com/watch?v=7Ms1VJLshMs&t=2s
Politiska ideologier: https://www.youtube.com/watch?v=yuPhDcZjuSE
1914- 1919
Nationalismen: https://www.youtube.com/watch?v=4_TfJfxPDvs&t=130s
Första världskriget: https://www.youtube.com/watch?v=GgoSDw8SgTs
1919- 1945
Mellankrig; https://www.youtube.com/watch?v=99lBw-zQeo4&t=439s
Sovjet: https://www.youtube.com/watch?v=mAbIYqIHnCG&feature=youtu.be
Tredje riket
del 1: https://www.youtube.com/watch?v=BWcdAW1CjyY&t=22s
Del 2: https://www.youtube.com/watch?v=ISSt6M4bR1Y&t=616s
Andra världskriget: https://www.youtube.com/watch?v=EAmVddc-NVO
1945- idag Kalla kriget och Kina
Kalla kriget: https://www.youtube.com/watch?v=XXzmX0BpEyl&t=514s
Kina: https://www.youtube.com/watch?v=NuaL2fQGbsw
Sverige 1900- idag
Del 1: https://www.youtube.com/watch?v=wS5uVb-fOa4
Del 2: https://www.youtube.com/watch?v=ea-EGU0Dr6g
Del 3: https://www.youtube.com/watch?v=OZITKhnlx38&t=97s
4 Källor och källvärdering
https://www.youtube.com/watch?v=ZJa3zW-2ulk
5 Vad menas med historiebruk?
https://www.youtube.com/watch?v=eBo-fc9p3Yg